

ПОСЛЕДИЦЕ ГЛОБАЛНЕ ЕКОНОМСКЕ КРИЗЕ И МЕРЕ ВЛАДЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Нови Сад, 18. фебруар 2009. год.

ОПШТИ УТИЦАЈ

- Финансијски сектор
- Реални сектор
- ЗАШТО
 - Србија је увозник капитала
 - појава рецесије у развијеним земљама
- Мултипликација
 - ефектима унутрашњег пословног амбијента
 - једнострана примена Прелазног трговинског споразума

ПОВЕЋАЊЕ ЦЕНЕ,
СМАЊЕЊЕ ПОНУДЕ,
ПРОМЕНА УСЛОВА, ОБЕЗБЕЂЕЊА
КАПИТАЛА

ПОВЕЋАЊЕ
КАМАТНИХ
СТОПА НА
НОВЕ КРЕД.

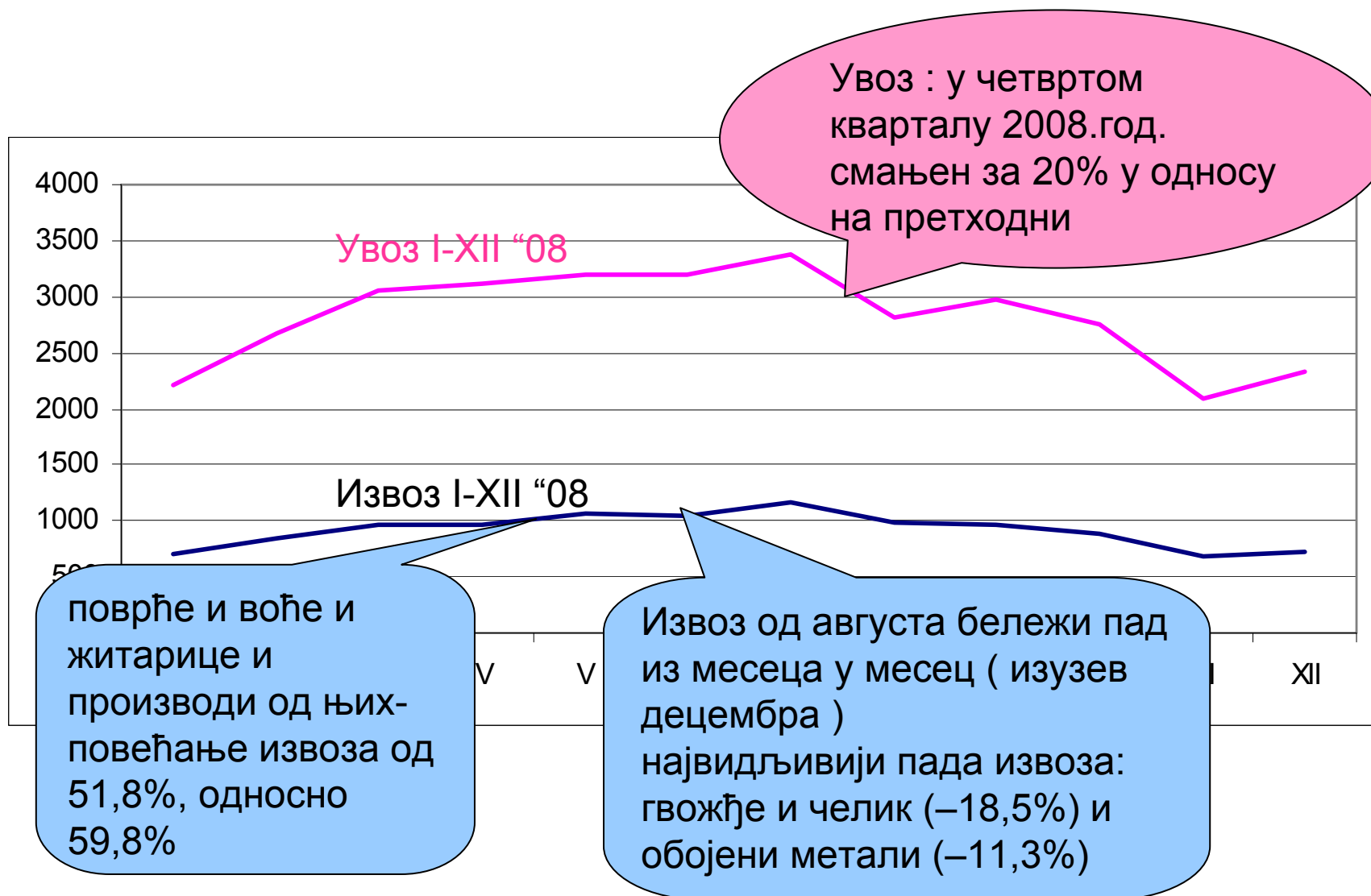
ПОВЕЋАЊЕ
КАМАТНИХ
СТОПА НА
ОДБРЕНЕ
КРЕДИТЕ

кредитна активност -
децембар/новембар 2008. година:
- укупни кредити - смањени за
0,6%.
- кредити привреди - за смањени
1,2%.

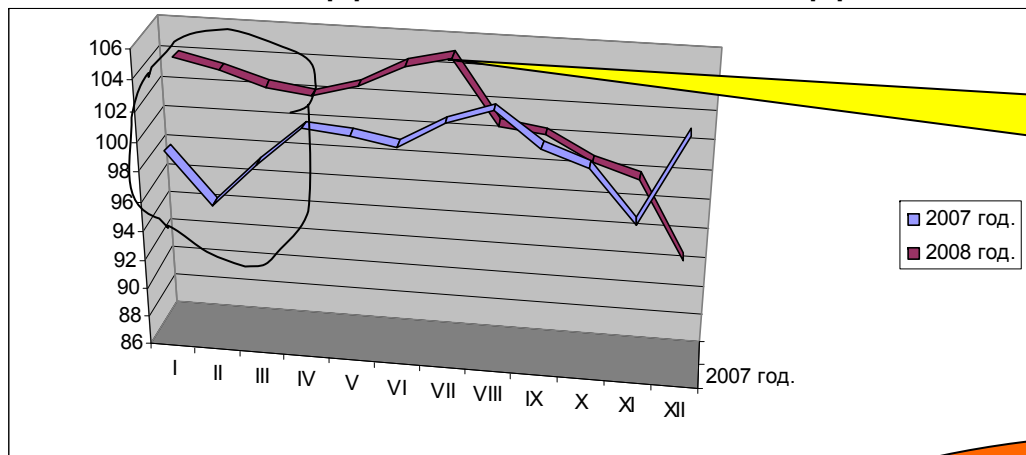
Почетком 2009. године:
- блокирано је 56.158 привредних
субјеката (од укупно 320.000)
- 2/3 своје обавезе не измирује преко
једне године

ТРЕНД УВОЗА И ИЗВОЗА У 2008 ГОДИНИ

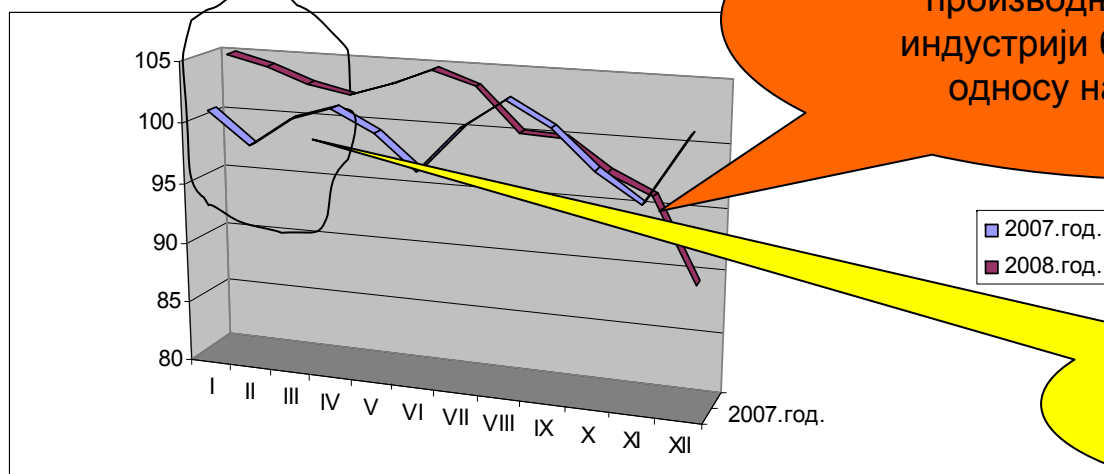
ИНДУСТРИЈСКА ПРОИЗВОДЊА мања за 8,9% (децембар 2008./ децембар 2007.)

УКУПНО- ДЕСЕЗОНИРАНИ ИНДЕКС

ПОЧЕТАК ПРЕНОШЕЊА
КРИЗЕ

ПРЕРАЂИВАЧКА ИНДУСТРИЈА-
ДЕСЕЗОНИРАНИ ИНДЕКС

у децембру 2008. године
производња у прерађивачкој
индустрији била мања за 14% у
односу на јун исте године.

ПОЛИТИЧКА
НЕСТАБИЛНОСТ

КУРС ДИНАРА И ДЕВИЗНЕ РЕЗЕРВЕ

Девизне резерве НБС:

- 8.148 милиона евра (крај 2008.год.)
- у последњем месецу 2008. смањене за 892 мил.евра
- у 2008. девизне резерве су смањене за 1,5 млрд. евра

Динар је:

- у току 2008. године: номинално ослабила према евру за 10,6%
- номинални ефективни курс депресирао за 11,8%
- током јануара 2009. године: номинално ослабио према евру за 5,8%
- номинални ефективни курс депресирао за 8,2%.

ФЕБРУАРСКЕ МЕРЕ ВЛАДЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

1. Уредба о условима за субвенционисање каматних стопа за кредите за одржавање ликвидности и финансирање трајних обртних средстава у 2009. год.
2. Уредба о условима коришћења суфинансираних кредита за инвестиције уз гаранцију Гаранцијског фонда у 2009. год.
3. Уредба о условима и критеријумима за субвенционисање каматне стопе за потрошачке кредите за набавку одређених трајних потрошних добара у 2009. год.

СУБВЕНЦИОНИСАЊЕ КАМАТНИХ СТОПА ЗА КРЕДИТЕ ЗА ЛИКВИДНОСТ

- две милијарде динара из буџета за субвенционисање каматне стопе на кредите
 - за извозне послове - најмање 50%,
 - остале пословне активности (30% може за репрограм постојећих кредита код исте банке)
- рок отплате до 12 месеци
- каматна стопа мах. Еурибор 1м + 3% годишње или до 5,5% годишње
- примена валутне клаузуле
- услов за кориснике кредита - не могу смањивати број запослених радника
- максималан износ кредита:
 - за предузетника до 20.000 евра,
 - за мало предузеће до 50.000 евра
 - за средње предузеће до 500.000 евра
 - за велика предузећа до 2 милиона евра.

СУФИНАНСИРАНИ КРЕДИТИ ЗА ИНВЕСТИЦИЈЕ

- Обезбеђено је 5 милијарди динара преко Фонда за развој
 - Фонд за развој - 30%,
 - банке 70%.
- Гаранцијски фонд гарантоваће 75% пласмана банке
- Услов за кориснике: у прве две године не могу смањивати број запослених радника
- Услови кредитирања:
 - рок отплате од три до пет година
 - грејс период од шест до 12 месеци
 - мах. каматна стопа Еурибор 3м+ 4% годишње (око 6% годишње)
 - провизија банке мах. 0,5% једнократно, Гаранцијског фонда 0,5% годишње
 - валутна клаузула
- Максималан износ кредита:
 - за предузетника до 30.000 евра,
 - за мало предузеће до 200.000 евра
 - за средње предузеће до 1,5 милиона евра
 - за велика предузећа до 4 милиона евра.

СУБВЕНЦИОНИСАЊЕ КАМАТНЕ СТОПЕ ЗА ПОТРОШАЧКЕ КРЕДИТЕ

- Обезбеђена је једна милијарда динара буџетских средстава
- Потрошачки кредити за:
 - аутомобиле, пољопривредну механизацију
 - намештај, тепихе, подне облоге и кућне апарате
- Рок отплате: до 7 година за аутомобиле и до 5 година за остало
- Каматна стопа:
 - за аутомобиле највише 4,5% годишње фиксно
 - остале робе до 6% годишње
- примена валутне клаузуле
- Реализација:
 - преко банака и
 - лизинг компанија (за аутомобиле)

Мере НБС

- очување стабилности банкарског сектора
 - продужење рока отплате кредита због ефеката кризе
 - мере које подстичу задуживање банака у иностранству
 - продужење рока отплате и превремена отплата кредита физичких лица
- У циљу стварања услова за реализацију донетих мера Владе РС
 - ослобађање обавезе полагања /30%/ депозита или учешћа за потрошачке и готовинске кредите индексиране у иностранству
 - при обрачуну обавезне резерве основица се умањује за износ кредита које су банке у складу са Програмом Владе одобриле привреди и које су гарантоване од стране државе
 - као и за износ потрошачких кредита за производе произведене у Србији
- Ефекти курсних разлика на билансе привреде
 - изменама Правилника о контном оквиру који дозвољава да ефекте уговорене девизне клаузуле не искажу у финансијским приходима односно расходима текућег периода

ОЧЕКИВАНИ ЕФЕКТИ МЕРА - ПРЕТХОДНА ОЦЕНА

Донете мере за повећање ликвидности у складу са захтевима привреде али је неопходно убрзати њихову операционализацију

- Очекивања : да се са 8 млрд. дин. из Буџета обезбеде кредити у укупном износу од 77 млрд.дин.
- Реализација кредита зависи од:
 - могућности банке да обезбедити изворе средстава
 - бонитета банака
 - бонитета предузећа
- Примене валутне клаузуле на краткорочне кредите ограничава број корисника (девизни ризик)
- Кредити су добри, али држава пре свега мора да измири своја дуговања према привреди
- Мере недовољно међусобно усаглашене – каматне стопе на безричне ХОВ високе:
 - краткорочни државни записи РС каматна стопа 15% годишње
 - благајнички записи НБС каматна стопа 16,5% годишње

МЕРЕ КОЈЕ НИСУ ОБУХВАЋЕНЕ ПРОГРАМОМ ВЛАДЕ РС

1. Обезбедити стабилност динара
2. Држава треба да једнократно измири дуговања према привреди
3. У циљу повећања финансијске дисциплине неопходно је:
 - Учинити ефикаснијим рад судских органа
 - Донети прописе који ће убрзати токове новца
4. Припремити пројекте за изградњу инфраструктуре и обезбедити кредите међународних финансијских институција
5. У поступцима јавних набавки усмерити послове на домаћа предузећа

МЕРЕ КОЈЕ НИСУ ОБУХВАЋЕНЕ ПРОГРАМОМ ВЛАДЕ РС

- 6. Надлежни органи морају да доследно спроводе контролу:
- увозне робе у погледу испуњења техничких захтева
и захтева по основу безбедности производа
- документације којом се доказује порекло робе из увоза**
- 7. Отклнити нецаринске баријере са земљама ЦЕФТА
споразума**
- 8. Неопходно је хитно смањити административних препреке**
- 9. Извршити рационализацију и уштеде код свих корисника
јавних прихода**
Недопустиво је повећање стопе ПДВ-а
- 10. Уместо формирања нових буџетских корисника, јавна
овлашћења пренети на постојеће организације које могу да
докажу капацитете и компетентност, путем јавних тендера**

МЕРЕ КОЈЕ НИСУ ОБУХВАЋЕНЕ ПРОГРАМОМ ВЛАДЕ РС

11. Обезбедити суфинасирање сертификације производа у иностранству и добијања ЦЕ знака
12. Убрзати усаглашавање домаћег техничког законодавства са ЕУ
13. Унапредити инфраструктуру квалитета:
 - потписати споразум о међусобном признавању оцене о усаглашености (MLA)

.....

**СВЕТСКА ЕКОНОМСКА КРИЗА И МЕРЕ
ВЛАДЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ**

Београд, 11. фебруар 2009. године

I УТИЦАЈ СВЕТСКЕ ЕКОНОМСКЕ КРИЗЕ

Последице глобалне финансијске и економске кризе, која се прелила и на Србију, према општој оцени пре свега се огледа у ограниченој понуди капитала и поскупљењу кредита, као и у смањењу тражње што се негативно одражава на привредна кретања. Успорен је и смањен прилив страних инвестиција, погоршани услови добијања *kross-border* кредита и погоршани услови задуживања банака у иностранству.

Према подацима НБС, већ у децембру у односу на новембар 2008. године кредитна активност је заустављена. Укупни кредити су смањени за 0,6%. Успорени су пласмани становништву, док су кредити привреди забележили пад за 1,2%.

Према првим оценама најосетљивији сектори су црна и обојена металургија и грађевинарство, али и укупна извозна привреда.

У сектору црне и обојене металургије, који су и највећи извозници већ су евидентне последице због смањена иностране тражње. Услед смањења производње, па чак и заустављања рада у челичанама у окружењу и Европи, дошло је до пада цена за приближно 4 пута у области секундарних сировина црне металургије, до потпуног заустављања извоза из ове групације предузећа и отпуштања једног броја запослених радника као и слања запослених на плаћена одсуства. Пад цена обојених метала на берзи, такође ће се негативно одразити на пословне резултате предузећа из обојене металургије.

Услед смањења производње у светској аутомобилској индустрији, дошло је до смањења тражње (по проценама на основу спроведених анкета од 30% до 50%) и пролонгирања или отказивања извозних уговора у предузећима која су укључена у ланац снабдевања аутомобилске индустрије.

Актуелна привредна кретања показују да је већ евидентан пад извоза, али и смањење домаће тражње, што је довело до пада индустријске производње. За привреду је посебно негативно смањење извозних поруџбина код највећих извозника, јер се то одражава на смањивање њихових набавки од домаћих добављача. Ради снижавања трошкова, у неким предузећима уведени су "принудни одмори", како би се број радника прилагодио смањеним производним капацитетима.

Индустријска производња у Републици Србији, у децембру 2008. године, мања је за 8,9% у односу на децембар 2007. Укупно у 2008. години у односу на претходну годину остварен је раст индустријске производње од 1,1%.

Десезонирани индекс производње у прерађивачкој индустрији за последњих пет месеци 2008. године указује на значајан пад активности у овом сектору, под утицајем глобалне финансијске кризе. Тако је у децембру 2008. године производња у прерађивачкој индустрији била мања за 14% у односу на јун исте године.

Залихе индустријских производа у Републици Србији у децембру 2008. године, у односу на исти месец претходне године, повећане су за 1,3%, док су у односу на просек 2007. биле више за 8,2%. У односу на претходни месец, децембарске залихе су опале за 0,6%. Посматрано по намени, раст залиха у децембру 2008. године, у односу на исти месец претходне године, забележен је код трајних и нетрајних производа за широку потрошњу, док је код осталих група производа дошло до смањења залиха готових производа.

Укупна спољнотрговинска робна размена Републике Србије у 2008. години износи 33.972,0 милиона УСД, што представља раст од 24,1% у односу на 2007. Извезено је робе у вредности од 10.972,8 милиона УСД, што чини повећање од 24,3% у односу на претходну годину, а увезено за 22.999,2 милиона УСД, што је више за 24,0% у односу на 2007. Дефицит робне размене у 2008. години износи 12.026,3 милиона УСД, што чини повећање од 23,6% у односу на претходну годину. Покривеност увоза извозом, је 47,7% и већа је у односу на покривеност у 2007. години, када је износила 47,6 %.

У извозу Србије у 2008. години највеће учешће су имали: гвожђе и челик (1.448 милиона УСД); обојени метали (711 милиона УСД); одећа (552 милиона УСД); поврће и воће (479 милиона УСД) и производи од метала, нигде непоменути (468 милиона УСД). Извоз ових пет одсека учествовао је са 33,3 % у укупном робном извозу Србије у протеклој години.

Првих пет одсека са највећим уделом у увозу Србије у 2008. години су: нафта и нафтни деривати (2.873 милиона УСД); друмска возила (1.844 милиона УСД); природни гас (1.165 милиона УСД); гвожђе и челик (1.119 милион УСД) и индустријске машине за општу употребу (1.083 милиона УСД), који збирно учествују са 35,1% у укупном увозу.

Неповољна карактеристика спољнотрговинске размене у протеклој години је висок дефицит, међутим повољна чињеница је да је извоз незнатно брже растао од увоза.

Ипак, проблеми везани за светску финансијску кризу одражавају се и на спољнотрговинску размену Србије. **Смањење поруцбина утицало је и на извоз из Србије, који од августа бележи пад из месеца у месец** (изузев децембра који уобичајено има већи извоз и увоз у односу на претходне месеце). Са успоравањем привредне активности у земљи, а нарочито од јула 2008. године, примећује се тренд пада увоза, који је у четвртном кварталу 2008. године смањен за 20% у односу на претходни квартал.

Поређењем другог полугодишта 2008. године са првим, запажа се да је укупан извоз порастао за 4,0%, а укупан увоз за 2,2%. При томе, код многих одсека СМТК је дошло до пада извоза. Пад је највидљивији код одсека: гвожђе и челик (-18,5%) и обојени метали (-11,3%), који су чинили претежни део извоза Србије у првој половини године. У другој половини године, највећи пад увоза (-19,3%) забележен је код друмских возила.

У другој половини године остварено је повећање извоза у оквиру одсека поврће и воће и житарице и производи од њих, од 51,8%, односно 59,8%, што компензује пад у извозу производа црне и обојене металургије и што је на крају условило да укупан извоз у другој половини 2008. буде већи од оног из прве половине године. Што се увоза тиче, разлог његовог раста у другој половини 2008. је повећана куповина енергената (а нарочито нафте) од 13,9% у односу на прву половину године.

Према досадашњим кретањима може се рећи да су негативни ефекти кризе на извоз делимично амортизовани извозом пољопривредних производа, посебно у земље ЦЕФТА зоне.

За процену извозних могућности у условима кризе, важно је сагледавање регионалне структуре извоза. Посматрано по регионима, највећи удео у спољнотрговинској робној размени Србије у 2008. години имале су земље ЕУ. На ове земље односи се више од половине укупне размене Србије у 2008. години.

Суфицит у размени остварен је са бившим републикама - Босном и Херцеговином, Црном Гором и Македонијом, док се највећи дефицит јавља у трговини са Руском Федерацијом, због увоза енергената, пре свега, нафте и гаса, и недовољне искоришћености Билатералног споразума о слободној трговини од стране српских извозника.

Други по важности партнер Србије су земље ЦЕФТА споразума, са којима је остварен суфицит у размени од 1.817,6 милиона УСД, а који је резултат углавном извоза пољопривредних производа (житарице и производи од њих и разне врсте пића). С друге стране, велики део увоза из овог региона чине: гвожђе и челик, камени угаљ, плута и дрво. Извоз Србије у земље ЦЕФТА региона, у 2008. години, износи 3.636,6 милиона УСД, док је увоз Србије из овог региона 1.819,0 милиона УСД. Покривеност увоза извозом у размени Србије са земљама ЦЕФТА у 2008. години је 199,9%.

Биланс услуга Републике Србије, према последњим расположивим подацима за период јануар-новембар 2008. године, и даље је негативан. Остварен је извоз услуга у вредности од 3.693,2 милиона УСД, док је увоз достигао цифру од 3.951,9 милиона УСД, тако да је **остварен дефицит биланса услуга у износу од 258,7 милиона УСД**. Покривеност увоза извозом услуга Србије је 93,5 %. У односу на јануар-новембар 2007. године, извоз услуга повећан је за 30,0%, а увоз за 24,5%. Дефицит је смањен са 333,4 милиона УСД, колико је износио у периоду јануар-новембар 2007. године, на 258,7 милиона УСД у истом временском интервалу 2008. године.

Дефицит текућих трансакција платног биланса је у периоду јануар-новембар 2008. износио 7,9 милијарди долара, што је раст од 45% у односу на исто раздобље 2007. На страни капиталног и финансијског биланса евидентиран је бруто прилив СДИ од 2,9 милијарди долара.

Девизне резерве Народне банке Србије износе, према прелиминарним подацима, почетком фебруара 2009. године нешто преко 8,3 милијарде евра (раст је остварен захваљујући приливу од приватизације НИС). Девизне резерве НБС износиле су на крају 2008. године 8.148 милиона евра, што значи да су у последњем месецу 2008. смањене за 892 милиона евра, а у току 2008. девизне резерве су смањене за чак 1,5 милијарди евра.

Спољни дуг Србије износио је последњег дана новембра 2008. године 21,7 милијарди евра, што је раст од око 3,9 милијарди евра од почетка године.

Динар је номинално ослабио према еврџ током јануара 2009. године за 5,8%. У истом раздобљу, номинални ефективни курс је депресирао за 8,2%. Српска валута је номинално ослабила према еврџ у току 2008. године за 10,6%, док је номинални ефективни курс депресирао за 11,8%. Током 2008. реални ефективни курс је ослабио за 7,8%, а реални билатерални курс динар-евро за 6%.

Погоршани услови финансирања заоштрили су проблем финансијске недисциплине у међусобном измиривању обавеза у привреди. Проблем наплате потраживања је посебно изражен због неефикасности судова и извршног поступка. Евидентна су и дуговања корисника буџетских средстава према привреди.

Српска привреда имала је и пре светске економске кризе велике проблеме са ликвидношћу. Ти проблеми су, међутим, лакше решавани у ситуацији кредитне експанзије која је постојала све до средине 2008. године, када почиње да се осећа значајније успоравање које се интензивира у четвртном кварталу.

Према подацима Народне банке Србије почетком 2009. године у Србији је било неликвидно 56.158 привредних субјеката, од 320.000 колико их укупно има. Од тога две трећине своје обавезе не измирује преко једне године, што значи да се фактички ради о несолвентним привредним субјектима.

Неликвидност је изражена у свим областима привређивања, посебно у сектору грађевинарства и то нискоградње, као и пројеката који се финансирају из буџета. Ово је посебно изражен проблем у времену када је дошло до пада вредности динара.

Друга група предузећа која има изражен проблем неликвидности је у области прехранбене индустрије која је упућена на велике трговинске ланце, посебно због дугих рокова плаћања од 90-120, па и више дана. Овим проблемом су посебно погођена мала и средња предузећа. Тренд се погоршава.

II МЕРЕ ВЛАДЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ ЗА УБЛАЖАВАЊЕ НЕГАТИВНИХ ЕФЕКТА СВЕТСКЕ ЕКОНОМСКЕ КРИЗЕ

Од првих наговештаја, почетком октобра 2008. године, да се негативни ефекти глобалне финансијске кризе могу прелити и на привреду Србије, покренут је дијалог Владе РС са привредницима и њиховим асоцијацијама, ради сагледавања стања и потребе предузимања одговарајућих мера за ублажавање очекиваних негативних ефеката.

Влада РС је крајем октобра најавила први пакет мера, којим су обухваћене пре свега мере за очување стабилности финансијског система, али су измене закона усвојене крајем децембра 2008. године (Закон о осигурању депозита, Закон о Агенцији за осигурање депозита). НБС је оперативне одлуке донела већ у октобру, како би подстакла задуживање банака у иностранству (преглед мера дат је у прилогу).

Прве мере усмерене на привреду најављене су приликом доношења Буџета за 2009. годину, у ком су предвиђена средства за финансирање привреде, односно средства за реализацију одређених програма, који ће бити накнадно усвојени.

У складу са тим, крајем јануара 2009. године, Влада РС је усвојила Програм мера за ублажавање негативних ефеката светске економске кризе у Србији, у циљу очувања конкурентности наше привреде, очувања запослености и стимулисања домаће тражње.

Ради операционализације овог Програма, Влада је почетком фебруара донела три уредбе, које су објављене у Службеном гласнику бр. 9 од 6. фебруара 2009. године. То су:

- **Уредба о условима за субвенционисање каматних стопа за кредите за одржавање ликвидности и финансирање трајних обртних средстава у 2009. години**
- **Уредба о условима коришћења суфинансираних кредита за инвестиције уз гаранцију Гаранцијског фонда у 2009. години и**
- **Уредба о условима и критеријумима за субвенционисање каматне стопе за потрошачке кредите, односно финансијски лизинг за набавку одређених трајних потрошних добара у 2009. години**

Субвенционисање каматних стопа за кредите за ликвидност и финансирање трајних обртних средстава

- За субвенционисање каматних стопа за кредите за одржавање ликвидност и финансирање трајних обртних средстава у 2009. години из буџета је обезбеђено две милијарде динара.
- Корисници ових кредита су предузетници и привредна друштва регистрована у складу са законом.

- Средства ће се користити за: субвенционисање каматне стопе на кредите за извозне послове - најмање 50%, као и за субвенционисање каматне стопе на кредите за финансирање осталих пословних активности – од чега се 30% може користити за репрограм постојећих кредита код исте банке.
- Субвенционисање каматне стопе неће се вршити за рефинансирање кредита код друге банке.
- Кредити ће се одобравати са роком отплате до 12 месеци.
- Каматна стопа износи највише Еурибор 1м + 3% годишње или до 5,5% годишње, уз примену валутне клаузуле. Накнада за обраду кредита не може бити виша од 0,5% од износа кредита.
- Корисници кредита, током коришћења кредита, не могу смањивати број запослених радника у односу на просечан број запослених који су имали у последњем кварталу 2008. године.
- Максималан износ кредита:
 - ✓ за предузетника до 20.000 евра,
 - ✓ за мало предузеће до 50.000 евра
 - ✓ за средње предузеће до 500.000 евра
 - ✓ за велика предузећа до 2 милиона евра.
- Фонд за развој ће субвенционисани износ камате од 5% на годишњем нивоу преносити банци унапред као коначни износ субвенционисане камате.
- Кредити са субвенционисаним каматним стопама реализоваће се преко банака које имају повећање просечног стања кредита у посматраном кварталу у односу на претходни.

Суфинансирани кредити за инвестиције

- За суфинансиране кредите за инвестиције у 2009. години у Фонду за развој обезбеђено је 5 милијарди динара.
- Фонд за развој ће у суфинансирању сваког појединачног кредита учествовати са 30%, а банке ће из сопствених извора обезбедити преосталих 70%. Гаранцијски фонд гарантоваће 75% пласмана банке.
- Кредити се не могу користити за репрограм постојећих кредита код исте банке и за рефинансирање кредита код друге банке.
- Корисници ових кредита су предузетници и привредна друштва регистрована у складу са законом, која пословној банци уз захтев за кредит подносе сву потребну документацију о инвестиционим улагањима.
- Корисници кредита, у прве две године коришћења кредита, не могу смањивати број запослених радника у односу на просечан број запослених који су имали у последњем кварталу 2008. године.
- Кредит се одобрава уз примену валутне клаузуле са роком отплате од три до пет година, уз грејс период од шест до 12 месеци.

- Каматна стопа на пласирана средства Фонда износи 1% годишње. Највиша каматна стопа за корисника кредита износи Еурибор 3м+ 4% годишње (тренутно око 6% годишње). Једнократна накнада банке износи највише 0,5% од износа кредита и провизија Гаранцијског фонда 0,5% годишње, на износ одобреног кредита.
- Максималан износ кредита:
 - ✓ за предузетника до 30.000 евра,
 - ✓ за мало предузеће до 200.000 евра
 - ✓ за средње предузеће до 1,5 милиона евра
 - ✓ за велика предузећа до 4 милиона евра.
- Кредити ће се реализовати преко банака које имају повећање просечног стања кредита у посматраном кварталу у односу на претходни.

Субвенционисање каматне стопе за потрошачке кредите и финансијски лизинг

- За субвенционисање каматне стопе за потрошачке кредите, односно финансијски лизинг, за набавку одређених трајних потрошних добара произведених у Србији, преко Фонда за развој, обезбеђена је једна милијарда динара буџетских средстава.
- Субвенционисање каматне стопе неће се вршити за кредите који се користе за:
 - ✓ репрограм постојећих кредита, односно финансијског лизинга, код исте банке, односно даваоца лизинга,
 - ✓ рефинансирање кредита, односно финансијског лизинга, код друге банке, односно даваоца лизинга
- Потрошачки кредити одобравају се преко банака, а финансијски лизинг аутомобила преко даваоца лизинга уз примену валутне клаузуле са роком отплате до 7 година за аутомобиле и до 5 година за пољопривредну механизацију, намештај, тепихе, подне облоге и кућне апарате.
- Фонд за развој ће субвенционисани износ камате пренети унапред банци, односно даваоцу лизинга у износу од 5% годишње на неотплаћени део кредита, односно лизинга, за сваку годину.
- Каматна стопа на кредит, односно финансијски лизинг за куповину аутомобила износи највише 4,5% годишње фиксно, док за набавку остале робе каматна стопа износи до 6% годишње.
- Корисници кредита, односно финансијског лизинга, могу остварити право на субвенционисање каматне стопе уколико при подношењу захтева доставе профактуру продавца из које се може утврдити да је добро произведено у Србији и уколико у року од 30 дана од дана одобравања кредита, односно финансијског лизинга достави банци, односно даваоцу лизинга копије фискалног рачуна и гарантног листа уз давање на увид оригинала.

- Субвенционисање каматне стопе на потрошачке кредите реализоваће се преко банака које имају повећање просечног стања кредита у посматраном кварталу у односу на претходни.

III МЕРЕ НБС У ФУНКЦИЈИ РЕАЛИЗАЦИЈЕ МЕРА ВЛАДЕ РС

У циљу стварања услова за реализацију донетих мера Владе РС, почетком фебруара 2009. године, НБС је предложила измену важеће регулативе, укључујући и измене одлуке о привременим мерама из децембра. Предвиђене су:

- Измене Одлуке о привременим мерама за очување банкарске стабилности у Републици Србији - тако да се банке ослобађају обавезе да потраживања по кредитима индексираним у страниј валути (потрошачки и готовински) одобреним после 1.1.2009. године, класификују у лошију категорију, уколико није положен депозит или учешће од 30%.
- Измене Одлуке о обавезној резерви банака код НБС - При обрачуну обавезне резерве, основица се умањује за износ кредита које су банке у складу са Програмом Владе одобриле привреди, а који су гарантовани од стране државе, као и за износ потрошачких кредита који су, у складу са Програмом Владе, банке одобриле за куповину трајних потрошних добара произведених у Србији. Банке су дужне да о кредитима у складу са Програмом Владе, обезбеде податке у књиговодственој евиденцији на посебним аналитичким рачунима.

Поред тога НБС је већ донела неке мере у функцији ублажавања негативних ефеката кризе:

- Банке не обрачунавају обавезну резерву на износ обавеза у динарима и девизама из иностранства које су настале у периоду од 1. октобра 2008. до 31. 12. 2009. и то до рока доспећа тих обавеза. На тај начин се подстиче задуживање банака у иностранству (октобар 2008. године).
- Доцња у наплати потраживања банке за кредите одобрене пре 30. септембра 2008. године неће се рачунати према првобитном датуму доспећа, већ према накнадно уговореном датуму доспећа, и то до краја отплате тих кредита, под условом да продужење рока наплате није дуже од годину дана. Тиме је омогућено да продужење рока отплате кредита због ефеката кризе не утиче негативно на класификацију кредита, односно бонитет корисника.
- Релаксирана је и позиција физичких лица - корисника готовинских кредита, с обзиром да је прописано да се рок отплате кредита може продужити до 12 месеци, под прописаним условима. Ово релаксирање је усмерено на очување стабилности банкарског сектора кроз стварање услова за правремену отплату кредита.

Ефекти курсних разлика

Проблем негативног ефекта курсних разлика на билансе привреде и бонитет привредних друштава који оцењују банке при одобравању кредита, решен је изменама Правилника о контном оквиру, који допушта правним лицима и предузетницима да приликом састављања годишњег финансијског извештаја за 2008. годину, ефекте обрачунате уговорене девизне клаузуле не искажу у финансијским приходима, односно расходима текућег периода.

IV ОЧЕКИВАНИ ЕФЕКТИ МЕРА - ПРЕТХОДНА ОЦЕНА

Мере које је донела Влада РС усмерене су на подстицање тражње на домаћем тржишту, као и на повећање ликвидности привреде. Програм предвиђа да се са 8 милијарди динара обезбеђених у Буџету подстакне кредитна активност банака, како би се уз ангажовање сопственог кредитног потенцијала пословних банака обезбедили кредити за субвенционисање камата и суфинансирање кредита за инвестиције у укупном износу од 77 милијарди динара. Реализација кредита из програма зависи од тога да ли ће банке обезбедити потребне изворе средстава, под условима који омогућавају одобравање кредита по повлашћеним условима, као и од бонитета клијената.

Отворено је питање како ће се обавеза задржавања броја запослених, као критеријум за приступ кредитима под повлашћеним условима, одразити на оцену банке о бонитету клијента и могућности враћања кредита.

Иако су каматне стопе за кредите за ликвидност повољне у односу на тржишне, за многе привредне субјекте ови кредити ће бити недоступни, због примене валутне клаузуле. Валутна клаузула је оправдана у случају кредита за извоз, због очекиваног прилива у девизама. Међутим за све остале кредите, то представља ограничење, јер се појављује девизни ризик, који су банке дужне да процењују. **Уношењем валутне клаузуле у услове за краткорочне кредите, намеће питање пројекције о кретању курса динара у наредном периоду. При том треба имати у виду да је један од основних изазова за креаторе економске политике, како стабилизovati курс динара.**

Кредити за ликвидност су добродошли, али основни захтев привреде је да држава пре свега измири своја дуговања према привреди, по основу јавних набавки. Ненаплаћена потраживања директно утичу на ликвидност привреде и њену способност да измирује своје обавезе. Истовремено узимање кредита представља додатно трошковно оптерећење за привреду, а многе компаније због блокаде рачуна и негативних биланса не испуњавају услове за ново кредитно задужење.

Из услова за коришћење субвенционираних кредита за одржање ликвидности се процењује да овим пакетом није обухваћен један од веома важних сектора индустрије за реализацију циљева програма: очување запошљавања, стимулација домаће тражње и одржање (повећање) извоза. То су произвођачи пољомеханизације, аутобуса, камиона, машина и опреме, који нису обухваћени ни појединачно најављеним пројектима подршке као што су: ФИАТ ЗАСТАВА, РТБ Бор, МСК Кикинда, ПЕТРОХЕМИЈА, АЗОТАРА. Ова предузећа се налазе у

процесу реструктурирања и приватизације, или су приватизована у 2008. години и за њих је карактеристично да:

- производе и извозе финалне производе више додатне вредности
- запошљавају велики број радника
- у своје ланце снабдевања укључују велики број домаћих коопераната и индиректно запошљавају огроман број запослених
- извозе производе који су доминантно домаћег порекла
- имају уговорене извозне послове за 2009. годину.

Предузећа из ове групаације имају проблем недостатка сопствених обртних средстава за припрему производње за извоз. Без могућности су да добију банкарске кредите и обезбеде квалитетне гаранције, због лоших пословних биланса. Из истих разлога не могу бити ни корисници субвенционираних кредита по најновијој Уредби Владе Републике Србије, за финансирање уговорених извозних послова.

Иако се ове уредбе не односе на грађевинарство, повољно ће се одразити и на ову област преко кредита за суфинансирање инвестиција. Подршка овом сектору ће бити обезбеђена и кроз реализацију инфраструктурних пројеката. Међутим, у области стамбене изградње смањени су подстицаји у Буџету у односу на прошлу годину. Наиме, за 2009. годину предвиђена су седам пута мања средства за субвенције за осигурање стамбених кредита. Законом о буџету Републике Србије за 2008. годину предвиђена су средства за субвенције Националној корпорацији за осигурање стамбених кредита у укупном износу од 3,5 милијарди динара, док су Законом о буџету Републике Србије за 2009. годину предвиђена средства за субвенције у укупном износу од само 500 милиона динара. То ће се свакако одразити на пад тражње за стамбеним кредитима, са негативним ефектима на грађевинарство, иако ће се према најавама ова средства користити само за субвенционисање кредита за куповину нових станова.

Важно је напоменути да су неке мере недовољно међусобно усаглашене. Док се донетим уредбама утиче на снижавање каматних стопа и подстиче кредитирање привреде, Влада РС је скоро истовремено донела одлуку о емисији краткорочних државних записа РС, ради прикупљања средстава на тржишту за финансирање буџетских расхода. Са аспекта развоја финансијског тржишта ово је добра мера, али с обзиром да је утврђена каматна стопа од 15% на годишњем нивоу, отвара се питање интереса банака да улажу у привреду по нижим каматним стопама уз далеко већи ризик. Дакле, иако емитовање републичких записа није усмерено на стерилизацију динарске ликвидности, већ за финансирање буџетског дефицита, свакако ће утицати на смањење расположивих средстава за кредите.

Треба напоменути да се на тржишту тргује и благајничким записима НБС по каматној стопи од 16,5% на годишњем нивоу. НБС је иначе смањила референтну каматну стопу само за 1,25 процентних поена, са 17,75% на 16,5%, што није довољан сигнал банкама за снижавање каматних стопа за динарске кредите.

Изменама Закона о царинској тарифи, која је извршена у циљу реализације једностране примене ССП-а, укинута је царина за репроматеријал и сировине које се увозе из земаља ЕУ, а које се не производе у земљи. Ова мера ће се позитивно

одразити на производњу, али је изостало укидање царина за репроматеријал и сировине које се увозе и из других земаља.

Добро је за пословање привреде у условима кризе што је постигнут консензус између Владе РС, Уније послодаваца Србије и репрезентативних синдиката, о привременом одлагању примене Општег колективног уговора са проширеним дејством.

V МЕРЕ КОЈЕ НИСУ ОБУХВАЋЕНЕ ПРОГРАМОМ ВЛАДЕ РС

Донете мере за повећање ликвидности привреде су у складу са захтевима привреде, али је **неопходно убрзати њихову операционализацију** (доношење програма Фонда за развој, потписивање уговора између Фонда за развој, пословних банака, Гаранцијског фонда..).

Како највећи број предлога привреде није обухваћен програмом Владе РС, инсистира се и даље на следећим мерама:

1. **Неопходно је обезбедити стабилност домаће валуте.**
2. Држава као највећи наручилац роба и услуга, не сме бити генератор неликвидности. Зато, сви **корисници буџетских средстава треба да једнократно измире своја дуговања према привреди у првој половини 2009. године. У наредном периоду мора да се успостави уредно плаћање текућих обавеза из уговора о јавним набавкама.**
3. У циљу повећања финансијске дисциплине неопходно је:
 - **Учинити ефикаснијим рад судских органа у поступцима дужничко-поверилачких односа између привредних субјеката.**
 - **Донети интервентно прописе који ће убрзати токове новца и обезбедити наплату потраживања на рок не дужи од 90 дана, за све учеснике у промету.**
4. Припремити пројекте за изградњу инфраструктуре и обезбедити кредите међународних финансијских институција за њихово финансирање. Неопходно је координирано деловање свих институција Републике и јавних предузећа.
5. Привремено, због негативних ефеката глобалне финансијске кризе и привредне рецесије, **у поступцима јавних набавки усмерити послове на домаћа предузећа**, с обзиром да је одређен степен протекционизма евидентан на ино-тржиштима. Повећати контролу поступака јавних набавки.
6. Приоритет код подстицајних средстава усмерених на подизање конкурентности извозно орјентисаних предузећа, усмерити на суфинансирање сертификације производа у иностранству, добијања ЦЕ знака у примереном року у којем се сертификација може обавити.

7. При доношењу регулативе приоритет треба усмерити на усаглашавање и преношење техничке регулативе и изградњу инфраструктуре квалитета како би се што пре стекли услови за потписивање Споразума о оцени усаглашености и прихватању индустријских производа (СОУ).
8. **Надлежни органи морају да доследно спроводе контролу:**
 - **увозне робе у погледу испуњења техничких захтева и захтева по основу безбедности производа**
 - **документације којом се доказује порекло робе из увоза**
9. **Посебну пажњу треба посветити анализи и отклањању нецаринских баријера са земљама ЦЕФТА споразума .**
10. **Неопходно је хитно отпочети процес смањења, до потпуног уклањања административних препрека на националном и нивоу локалне самоуправе , које повећавају трошкове пословања привреде (предлог ПКС усвојен је на УО у октобру и достављен Влади РС)**
11. **Треба преиспитати одрживост планираних буџетских прихода и расхода заснованих на пројектованој стопи раста бруто домаћег производа од 3,5%. Недопустиво је повећање стопе ПДВ-а, с обзиром на неискоришћене могућности за рационализацију и уштеде код свих корисника јавних прихода.**
12. **Уместо формирања нових буџетских корисника који ће повећати јавну потрошњу и трошкове пословања, јавна овлашћења путем тендера треба пренети на постојеће организације и институције које задовољавају постављене критеријуме и могу да докажу своју компетентност и капацитете.**

**ПРОПИСИ ДОНЕТИ У ЦИЉУ УБЛАЖАВАЊА
НЕГАТИВНИХ ЕФЕКТА СВЕТСКЕ ФИНАНСИЈСКЕ КРИЗЕ**

Донети закони

1. Закон о осигурању депозита ("Сл. гласник" РС, бр. 116/2008)
2. Закон о Агенцији за осигурање депозита ("Сл. гласник" РС, бр. 116/2008)
3. Закон о стечају и ликвидацији банака и друштава за осигурање ("Сл. гласник" РС, бр. 116/2008)
4. Закон о буџету Републике Србије за 2009. годину ("Сл. гласник" РС, бр. 120/2008)
5. Закон о привременом изузимању од опорезивања порезом на доходак грађана одређених врста прихода ("Сл. гласник" РС, бр. 5/2009)
6. Закон о порезима на имовину ("Сл. гласник" РС, бр. 5/2009)

Закон у процедури

7. Предлог Закона о престанку важења Закона о Фонду за осигурање и финансирање спољнотрговинских послова („Службени лист СРЈ”, број 3/02) упућен 22. децембра 2008. године у скупштинску процедуру.

Влада РС

1. Уредба о условима за субвенционисање каматних стопа за кредите за одржавање ликвидности и финансирање трајних обртних средстава у 2009. години ("Сл. гласник" РС, бр. 9/2009)
2. Уредба о условима коришћења суфинансираних кредита за инвестиције уз гаранцију Гаранцијског фонда у 2009. години ("Сл. гласник" РС, бр.9 /2009)
3. Уредба о условима и критеријумима за субвенционисање каматне стопе за потрошачке кредите, односно финансијски лизинг за набавку одређених трајних потрошних добара у 2009. години ("Сл. гласник" РС, бр. 9/2009)
4. Правилник о изменама и допунама Правилника о Контном оквиру и садржини рачуна у Контном оквиру за привредна друштва, задруге, друга правна лица и предузетнике (" Сл. гласник" РС, бр. 9/2009)

Народна банка Србије

1. Одлука о обавезној резерви банака код НБС ("Сл.гласник РС", бр. 116/2006, 3/2007, 31/2007, 93/2007, 35/2008, 94/2008, 100/2008, 107/2008, 110/2008 и 112/2008)
2. Одлука о висини референтне каматне стопе НБС по основу операција на новчаном тржишту - 22. јануар 2009.године
3. Одлука о управљању ризицима банке ("Сл.гласник РС", бр. 129/2007, 63/2008 и 112/2008)
4. Одлуку о привременим мерама за очување стабилности банкарског система у Републици Србији ("Сл.гласник РС бр. 116/2008)
5. Одлуку о привременим мерама за очување финансијске стабилности у Републици Србији ("Сл.гласник РС бр. 116/2008)
6. Правилник о обрасцима и садржини позиција у обрасцима консолидованих финансијских извештаја за банке ("Сл.гласник РС" бр. 74/2008 и 3/2009)
7. Почетком фебруара 2009. године, НБС је предложила измену важеће регулативе :
 - Одлуке о привременим мерама за очување финансијске стабилности у Републици Србији (Сл.гласник РС бр. 116/2008)
 - Одлуке о привременим мерама за очување стабилности банкарског система у Републици Србији (Сл.гласник РС бр. 116/2008)
 - Одлуке о обавезној резерви банака код НБС("Сл.гласник РС", бр. 116/2006, 3/2007, 31/2007, 93/2007, 35/2008, 94/2008, 100/2008, 107/2008, 110/2008 и 112/2008)

Споразум са ММФ

1. Споразум са ММФ-ом о економском програму уз кредитну подршку од 402,5 милиона евра, у оквиру петнаестомесечног stand-by програма предострожности (потписан 16. јануара 2009. године)

Колективни уговор

2. Одлука о примени Општег колективног уговора на све послодавце на територији Републике Србије – Анекс II ("Сл. гласник РС", бр. 8/2009)